

Oroitzapenezko ekintzak eta
biktimen aitortza sustatzen
laguntzeko udalei eskaintzen
zaien agiri informatiboa

Euskal kasuan izandako **bizitzeko eskubidearen aurkako urraketen argazkiak, herriz herri**

Portugalete, 1960-2010

(Bigarren edizioa)

2016ko azaroa

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

LEHENDAKARITZA
Bakegintza eta Bizkidetzarako
Idazkaritza Nagusia
Biktimen eta Giza Eskubideen Zuzendaritza

PRESIDENCIA
Secretaría General para la Paz
y la Convivencia
Dirección de Víctimas y Derechos Humanos

Oroitzapenezko ekintzak eta
biktimen aitortza sustatzen
laguntzeko udalei eskaintzen
zaien agiri informatiboa

Euskal kasuan izandako
bizitzeko eskubidearen
aurkako urraketan argazkiak,
herriz herri

Portugalete, 1960-2010

Bigarren edizioa

2016ko azaroa

Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusia
Biktimen eta Giza Eskubideen Zuzendaritza

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

LEHENDAKARITZA
Bakegintza eta Bizikidetzarako
Idazkaritza Nagusia
Biktimen eta Giza Eskubideen Zuzendaritza

PRESIDENCIA
Secretaría General para la Paz
y la Convivencia
Dirección de Víctimas y Derechos Humanos

Aurkibidea

Aurkezpena. 6

Bizitzeko eskubidearen **urraketak**.

1. ETA, ETAm, Iraultza eta herriko talde autonomo batek bizitzeko eskubidearen aurka egindako urraketak. 9
 2. Segurtasun-indarrek bizitzeko eskubidearen aurka egindako urraketak. 25
-

Erabilitako iturri eta zerrendak. 29

Aurkezpena

2015eko irailaren 4an, Eusko Jaurlaritzako Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusiak jendaurrean aurkeztu zituen “Euskal kasuan izandako bizitzeko eskubidearen aurkako urraketen argazkiak, herriz herri (1960-2010)” izeneko dokumentuak. Guztira, 130 liburuxka dira, beste horrenbeste udalerriri buruzkoak. Ekitaldia egin zen Gogora – Memoriaren, Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Institutuaren egoitzan, Iñigo Urkullu buru zela, eta, han, liburuxka hauek banatu zitzaizkien alkateei.

Erretratu bakoitzak 1960 eta 2010 bitartean herri bakoitzean gertatu diren indarkeriazko heriotzen inguruan dagoen informazioa ematen du; betiere euskal kasuarekin lotuta dauden edo egon daitezkeen heriotzei buruzkoa. Helburua da memoriari buruzko udal-politika sustatzeko informazioa ematea, eta biktimengana eta haien senitartekoengana hurbiltzea. Egia esan, berehalakoan nabaritu zen dokumentu horiek udalen esku utzi izanaren eragina. Izan ere, 2014arekin alderatuta, laukoiztu egin zen 2015eko azaroaren 10ean Memoriaren Eguna ospatu zuten udalen kopurua.

Lehen edizio haren aurkezpenean argi adierazi zenez, bildutako kasuetatik gehienetan, dagoen informazioa bat dator eta nahikoa da. Dena den, kasu batzuei buruz, batez ere hirurogeiko hamarkadan, hirurogeita hamarreko hamarkadan eta laurogeiko hamarkada oso hasita zegoen arte izandakoetan, ez dago nahikoa informaziorik edo bertsio kontraesankorrek eta datu nahasgarriak agertzen dira; horrenbestez, oraindik ezin da azken ondorioa atera. Alde horretatik, beraz, azpimarratu zen lan hori ezin zela behin betiko amaitutzat eman, eta zabalik zegoela osatuz joateko.

Aurkezpena egin zenetik, ekarpen eta kontsulta ugari egin dituzte eraginpekoek, udalek zein herritarrek. Eta ohar horiei esker, asko hobetu da hasierako dokumentua. Hala, hartutako konpromisoa garaiz bete ahal izan da, eta prest da bigarren edizioa: 2016ko azarotik, udalen esku da, eta herritarrek ere eskura dezakete Gogoraren eta Bakegintza eta Bizikidetzako Idazkaritza Nagusiaren weguneetan.

Data horretatik aurrera eta bi webgune horietan, beste informazio-gune bat ireki da, “Aitortutako biktimak” izenburupean: informazio zehatza ematen du lege-arau baten babesean errekonozitu diren biktimei buruz. Terrorismoaren biktimei dagokienez, 1960tik aitortutako kasuak biltzen ditu, biktimei erreparazioa egiteko onartu diren legeak oinarritzat hartuta: 29/2011 Legea, 32/1999 Legea (Estatuko araudia) eta 4/2008 Legea (araudi autonomikoa). Funtzionario publikoek bizitzeko eskubidea urratu dieten biktimei dagokienez, 107/2012 Dekretuak aitortutako kasuak jaso dira, 1960tik 1978ra bitartekoak.

Aitortutako biktima horiez gain, badira aitortzeke dauden biktimak ere. Horietako asko datozen urteotan uztailaren 28ko 12/2016 Legea garatu zain daude: Eusko Legebiltzarrean onartu berri da, Euskal Autonomia Erkidegoan giza eskubideen urraketak jasan dituzten biktimei errekonozimendua eta erreparazioa emateko. Beste kasu batzuk, berriz, ez daude argi ikerketarik egin ez zelako, bertsio kontrajarriak daudelako, urraketak nork edo zergatik egin zituen argi ez dagoelako edo ebazpen judizialaren zain daudelako.

Puntu honetan, beraz, bi datu-baseak elkarren osagarri dira. “Aitortutako biktimak” izeneko gunean, lege baten babesean aitortpena jaso duten biktimei buruzko informazioa biltzen da. *Udal-erretratuak* ez dira biktimei errekonozimendu ofiziala emateko agiri ofizialak, informazioa ematekoak baino. Zerrenda horretan, aitortutako biktimei buruzko informazioa ematen da, batetik, eta prozedura judizial bidez edo lege batek babestutako administrazio-egintza baten bidez aitortpena jaso zain dauden biktimena ere bai, bestetik.

60/147 Ebazpena da nazioarteko zuzenbideak biktimei zuzendutako politikak egiteko duen bitartekorik garrantzitsuen; Nazio Batuen Batzar Nagusiek onartu zuten, 2005ean. Ebazpen horren 9. artikuluan berariaz jasota dago pertsona bat biktimatzat hartuko dela, alde batera utzita kasua judizialki erabat argitu den ala ez. Horrela izan ez balitz, terrorismoaren edo bestelako indarkerien biktimak ezin izango lirateke biktimatzat hartu, baldin eta kasu horiek epaitu edo argitu gabe baleude, eta, ildo horretatik, ezin izango litzazieke erreparaziorik egin errekonozimendu-lege batek babestutako administrazio-egintza baten bidez.

Ez dira sartu *Udal Erretratu* hauetan nazioarteko zuzenbidearen estandar horien arabera bizitzeko eskubidearen urraketatzat hartu ezin daitezkeen kasuak, gertatutako unean zegoen indarkeria testuinguruarekin lotura zuzena izanik ere. Hor sartzen dira suizidioak, istripuak, indarkeriazko ekintza batean gertatutako heriotzak, polizia-kidegoen artean egindako ustekabeko tiroak...

Oinarri horien gainean, *Udal Erretratuak* egiteko, biktimei buruz argitaratuta dauden zerrenda guztiak aztertu dira: Barne Ministerioak, Nafarroako Gobernuak, Eusko Jaurlaritzak, biktimen elkarteek, komunikabideek zein egile partikularrek egindakoak. Udalerrri bakoitzeko liburuxkan sartu dira hala bere lur-eremuan izan diren biktimak, nola, ekintza bera beste nonbait gertatuta ere, herri horretakoak diren edo bertan bizi diren biktimak.

Bi ataletan egituratu da edukia: lehenengoan, bizitzeko eskubidearen urraketa nahikoa frogatutaz dagoen kasuak jasotzen dira, egileen eta hurrenkera kronologikoaren arabera antolatuta. Bigarrean, berriz, nahikoa argitu ez direla-eta kalifikazio hori behin betiko baietsizat ezin eduki dezaketen kasuak biltzen dira.

EAEko udalek adierazitako behar batetik sortu zen lan hau; izan ere, memoria-ekitaldiak sustatzeko orduan, ez zuten nahikoa informazio udalerrian izandako biktimei buruz. Dokumentu honek tresna erabilgarria izan nahi du udal-arduradunek memoriari buruzko proiektuak egiteko orduan herriko informazio guztia eskura izan dezaten.

Azken batean, iraganean nozitutako terrorismoaren eta indarkeriaren aurrean memoria kritikoa bultzatzeko betebeharrak instituzionalari erantzutea da kontua. Biktimen oroimena bizirik iraunarazteko memoria, eta orainaldian eta etorkizunean giza eskubideekiko behin betiko konpromisoa helarazten duena, bereziki, bizitzeko eskubidearen eta pertsonen duintasunaren errespetuarekiko konpromisoa.

Garrantzitsua da argi izatea memoriaren politika publiko baten helburua ez dela *omenaldiak* egitea. Bi helburu nagusi ditu, eta zentzu sozial eta politiko sakonagoa dute helburu horiek: biktimei dagokienez, gertatutakoa gogoraraztea, jasan zuten bidegabekeria aitortzea, eta haienganako elkartasuna adieraztea beste behin ere, eta, gizarteari dagokionez, berriz, gogoeta kritikoa sustatzea iraganean gertatutakotik berriz ere gertatu behar ez duenaz hausnartzeko, edo, aitzitik, gertatutako horretatik azpimarratu behar denaz hausnartzeko.

Liburuxka hauetako bakoitza berriz ere gertatu behar ez duenaren eta ahaztu behar ez denaren erretratu da. Dokumentuaren izenburuan *erretratua* hitza jasotzen da, erretratuak gizakiaren irudia erakusten duelako; aurpegia, begiak eta espresioa dituelako. Erretratuak pertsona jakin bat irudikatzen du; izen, abizen, familia, lagun, istorio, amets eta proiektuak dituen pertsona jakin bat. Biktimen sufrimendu bidegabekia hezur-mamitzen duten aurpegiaren erretratua duzu dokumentu hau.

Bizitzeko eskubidearen **urraketak**

1. **ETA, ETAm, Iraultza** eta **herriko talde autonomo** batek bizitzeko eskubidearen aurka egindako urraketak
-

1

Martín Durán Grande

Polizia-operatiboaren data: 1974/09/11.

Heriotzaren eguna: 1974/09/15.

Adina: 21 urte.

Non jaioa: Portugalete (Bizkaia).

Bizilekua: Erandio (Bizkaia).

Seme-alabak: Ezkongabea.

Lanbidea, kargua, beste batzuk: Guardia zibila.

Egiletza: ETA (zatiketaren aurretik).

Lekua: Bilboko Areilza Doktoarearen kalean (Bizkaia).

Prozedura: Tiro-trukea atxiloketa batean.

Datu gehiago: Polizia-operatiboan ETako kide bat ere hil zen, Juan José Urzelai Imaz, eta bi agente, ETako beste militante bat eta emakume zibil bat zauritu ziren: Andre Villamore Silva de Touro. Poliziaren jarduketan María Dolores González Katarain, “Yoyes”, atxilotu zuten.

2

José María Portell Manso

Data: 1978/06/28.

Adina: 44 urte.

Non jaioa: Barakaldo (Bizkaia).

Bizilekua: Portugalete (Bizkaia).

Seme-alabak: Hiru seme eta bi alaba.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Kazetaria. Bilboko *Hoja de Lunes*en zuzendaria eta *La Gaceta del Norte*ko erredaktorea. Aldi berean, kazetaritzako korrespontsala zen, zenbait komunikabide eta agentziatarako. Bitartekaritza-lanak egin zituen Espainiako Gobernuaren eta ETArekin artean. "Euskadi: la amnistía arrancada" (1977) eta "Los hombres de ETA" (1974) argitalpenen idazlea.

Egiletza: ETAm.

Lekua: Bere ibilgailuaren barruan, bere etxetik hurbil, Portugaleten.

Prozedura: Su-arma bidezko atentatua.

Datu gehiago: ETAk eraildako lehenengo kazetaria izan zen.

3

Manuel Ferreira Simois

Data: 1979/08/13.

Adina: 47 urte.

Non jaioa: Untes (Ourense).

Bizilekua: Portugalete (Bizkaia).

Seme-alabak: Zortzi seme-alaba.

Lanbidea, kargua, beste batzuk: Udaltzaina.

Egiletza: ETAm.

Lekua: Portugaleten, General Castañosen eta Gregorio Uzkiaren arteko bidegurutzean zauritu zuten eta San Juan de Dios klinikara eraman zuten, eta bertan hil zen.

Prozedura: Su-arma bidezko atentatua.

Datu gehiago: Portugaleteko Udalaren Osoko Bilkurak bi luto-egun egitea erabaki zuen.

4

Manuel Fuentes Fontán

Data: 1979/10/31.

Adina: 29 urte.

Non jaioa: Pontevedra.

Destinoa: Santurtziko kuartela (Bizkaia), bertan bizi baitzen.

Lanbidea, kargua, beste batzuk: Guardia zibila.

Egiletza: ETAm.

Lekua: Bere ibilgailuaren barruan, bere neskalagunaren etxetik irteten ari zenean, Portugaleten, Santurtziko kuartelera joateko.

Prozedura: Su-arma bidezko atentatua.

Datu gehiago: Hurrengo egunean, atentatuaren aurka agertzeko manifestazioa egin zen Portugaleten.

5

Manuel Benito José

Atentatuaren data: 1983/10/03.

Heriotzaren eguna: 1983/10/05.

Adina: 36 urte.

Non jaioa: Salamanca.

Destinoa: Portugaleteko komisaria (Bizkaia).

Seme-alabak: Bi seme.

Lanbidea, kargua, beste batzuk: Polizia Nazionaleko kidea.

Egiletza: ETAm.

Heriotza-lekua: Gurutzetako Ospitalean; bertan egon zen koman, Portugaleteko San Nikolas kaleko Lugo tabernan tiro egin ziotenean jasandako zaurien ondorioz.

Prozedura: Su-arma bidezko atentatua.

Datu gehiago: Udalaren omenaldia, 2002eko abenduaren 5ean.

6

Alberto Aznar Feix

Data: 1984/07/02.

Adina: 64 urte.

Non jaioa: Bilbao.

Seme-alabak: Semea eta alaba.

Lanbidea, kargua, beste batzuk: Armadako artilleriako teniente koronela.

Egiletza: ETA.

Lekua: Bi lagunek tiro egin zioten bizi zen higiezinako ataria ixten ari zenean, Portugaleteko María Díaz de Haro kalean (Bizkaia).

Prozedura: Su-arma bidezko atentatua.

Datu gehiago: Atentatua biktima auzotar batekin eta amarekin, 92 urtekoa, hizketan ari zela gertatu zen; amak konortea galdu zuen, bere semearen erailketaren aurrean.

7

Antonio Torrón Santamaría

Data: 1984/07/19.

Adina: 55 urte.

Non jaioa: Burgos.

Bizilekua: Portugalete (Bizkaia).

Seme-alabak: Semea eta alaba.

Lanbidea, kargua, beste batzuk: Guardia zibila.

Destinoa: Guardia Zibilaren Zerga Zaintzako Zerbitzuan, Santurtziko portuan (Bizkaia).

Egiletza: ETA.

Lekua: Bere etxebizitzaren ondoan, Portugaleteko Maestro Zubeldia kalean.

Prozedura: Su-arma bidezko atentatua, tiro batez buruan.

8

José María Martínez Martínez-Cubero

Data: 1984/09/21.

Adina: 41 urte.

Non jaioa: León.

Bizilekua: Portugalete (Bizkaia).

Seme-alabak: Bi seme.

Lanbidea, kargua, beste batzuk: Merkataria. Urrearen eta etxetresna elektrikoen eta bideoen salerosketa zeukan lanbide, Portugaleten.

Egiletza: ETA.

Lekua: Abandonatutako meatze batean, Larreinetatik hurbil, Trapagaranen (Bizkaia).

Prozedura: Bahitua eta su-arma bidez eraila. Gorpua aurkitu zenean, tiro bat zeukan garondoan eta hankak eta eskuak zinta isolatzailearekin lotuta.

Datu gehiago: Guardia Zibilaren lehenengo hipotesiak izan ziren kontuak kitatzearen kasua izan zitekeela, pribatua (*El País*), baina ETAk Egin egunkariari atentatua erreibindikatu zion, eta gorpua zein tokitan zegoen jakinarazi zion.

9

Agapito Sánchez Angulo

Data: 1985/01/19.

Adina: 30 urte.

Non jaioa: Castro Urdiales (Kantabria).

Bizilekua: Portugalete (Bizkaia).

Seme-alabak: Seme bat.

Lanbidea, kargua, beste batzuk: Portugaleteko ile-apaindegi bateko jabea.

Egiletza: ETA.

Lekua: Ile-apaindegiaren atzeko aldean, General Castaños kalean, Portugaleten.

Prozedura: Su-arma bidezko atentatua, establezimendutik bezeroak atera ondoren.

Datu gehiago: Herriko Udalak 2003ko urtarrilean omenaldia egin zion biktimari eta bere familiari.

10

José Millarengo De Bernardo

Data: 1985/06/12.

Adina: 42 urte.

Non jaioa: Villamayor (A Coruña).

Bizilekua: Portugalete (Bizkaia).

Seme-alabak: Bi seme.

Lanbidea, kargua, beste batzuk: Itsas Komandantziaren Brigada.

Egiletza: ETA.

Lekua: Portugaleteko Errepelega auzoko Aires kalean, biktima bizi zen lekuan.

Prozedura: Su-arma bidezko atentatua.

Datu gehiago: Antza denez, erasotzaileak eskuko poltsa bat eraman zuen, eta, bertan errege-lamenduzko pistola zeraman (*El País*).

11

José Miguel Moros Peña

Atentatuaren data: 1986/06/27.

Heriotzaren eguna: 1986/08/13.

Adina: 18 urte.

Non jaioa: Portugalete (Bizkaia).

Seme-alabak: Ezkongabea.

Lanbidea, kargua, beste batzuk: Bi hilabete zeramatzan eraikuntzako peoi-lanetan, Uganda eraikuntza-etxean, Dragados y Construcciones-ek azpikontrataturako enpresan; hari esleitu zitzaizkion Bilbo Handiko Ur Partzuergoaren Saneamendu Plan Integralaren obrak.

Egiletza: Iraultza.

Heriotza-lekua:: Gurutzetako Ospitalean (Barakaldo), hamazazpi egun lehenago Portugaleten garabi zulatzaile batean jarritako bomba baten ondorioz.

Prozedura: Bomba bidezko atentatua.

Datu gehiago: Iraultzaren atentatu mortal bakarra izan zen, nahiz eta iturri batzuek, oker, beste heriotza bat egozten dioten Iruñean. Kasu honetan, Iraultzak zenbait dei egin zituen, Santurtziko Udaltzaingoari jakinarazteko artefaktua zegoela Portugaleteko saneamenduko planaren obren makina zulatzaile batean, baina erloju-mekanismoak huts egin zuen eta ez zuen eztanda egin. Gaztea hurrengo egunean lanera sartu zenean garabiarekin, bomba aktibatu egin zen eta eztanda egin zuen. Lehenengo ikuskaritzaren ondoren, ez zuten aurkitu eta pentsatu zuten "sarri jasotzen diren bomba-alarma faltsuetako bat" zela (ABC).

12

María Teresa Torrano Frantzia

Erasoaren data: 1987/04/25.

Heriotzaren eguna: 1987/04/28.

Adina: 37 urte.

Non jaioa: Portugalete (Bizkaia).

Seme-alabak: Semea eta alaba.

Lanbidea, kargua, beste batzuk: PSEko militantea 1977tik, monitore egon zen, zenbait aldiz, PSEk antolatzen zituen udalekuetan.

Egiletza: Udalerriko zazpi gazte, horietako bi adingabeak. Poliziak Mendeku taldeari atxikita egotea egotzi zien. Mendeku taldeak gezurtatu egin zuen salaketa hori 29an. José María Callejak eta Ignacio Sánchez-Cuencak, *La derrota de ETA* argitalpenean, "herriko talde autonomo" gisa hartzen dute, "terroristen oso antzeko ekintzekin, baina erakunde zehatz batetik aparte egindakoak".

Heriotza-lekua: Gurutzetako Ospitalean (Barakaldo), atentatua gertatu eta hiru egunetara, larriki zaurituta zegoela, hirugarren mailako erredurekin gorputz erdian.

Prozedura: Atentatua Molotov koktelekin, Portugaleteko PSEren Casa del Puebloren aurka, barruan hamabost bat pertsona zeudenean.

Datu gehiago: Félix Peña Mazagatos atentatu berean hil zen. María Teresaren senarra, Jesús Ramos, PSEko udal-taldeko idazkaria, zauritu egin zen, bere emaztearen arropak hartutako sua itzaltzen saiatu zenean. Ebakuntza kirurgikoak egin behar izan zizkieten honako hauei: María Teresa Olalde, María Jesús García del Valle eta José Luis Villanueva, eta beste lau pertsona ere artatu behar izan zituzten, zauri arinengatik. Familiak, aurrerago, Maite Torrano Fundazioa sortu zuen.

13

Félix Peña Mazagatos

Erasoaren data: 1987/04/25.

Heriotzaren eguna: 1987/05/06.

Adina: 55 urte.

Non jaioa: Portugalete (Bizkaia).

Seme-alabak: Ezkongabea.

Lanbidea, kargua, beste batzuk: Astilleros Españolesen Factoría La Navaleko langilea. UGT sindikatuan afiliatuta zegoen.

Egiletza: Udalerriko zazpi gazte, horietako bi adingabeak. Poliziak Mendeku taldeari atxikita egotea egotzi zien. Mendeku taldeak gezurtatu egin zuen salaketa hori 29an. José María Callejak eta Ignacio Sánchez-Cuencak, *La derrota de ETA* argitalpenean, “herriko talde autonomo” gisa hartzen dute, “terroristen oso antzeko ekintzekin, baina erakunde zehatz batetik aparte egindakoak”.

Heriotza-lekua:: Gurutzetako Ospitalean (Barakaldo), hamar egun lehenago Portugaleteko Casa del Pueblon jasandako zauri larriengatik.

Prozedura: Atentatua Molotov koktelekin, Portugaleteko PSEren Casa del Puebloren aurka, barruan hamabost bat pertsona zeudenean.

Datu gehiago: María Teresa Torrano Francia ere hil zen eta bere senarra zaurituta geratu zen, Jesús Ramos, PSEko udal-taldeko idazkaria, bere emaztearen arropak hartutako sua amatatzen saiatzean. Ebakuntza kirurgikoak egin behar izan zizkieten honako hauei: María Teresa Olalde, María Jesús García del Valle eta José Luis Villanueva, eta beste lau pertsona ere artatu behar izan zituzten, zauri arinengatik.

14

Iñaki Totorika Vega

Data: 2001/03/09.

Adina: 25 urte.

Non jaioa: Portugalete (Bizkaia).

Lanbidea, kargua, beste batzuk: Ertzaina. EAJko eta UGT sindikatuko afiliatua.

Destinoa: Hernaniko komisaria (Gipuzkoa).

Egiletza: ETA.

Lekua: Hernaniko Zinkoenea biribilgunean.

Prozedura: Tranpa-autoaren bidezko atentatua, urrunetik aktibatuta.

Datu gehiago: J.L.A.S. patruilako lankidea, 36 urtekoa, larriki zauritu zen eta Gipuzkoako hiriburuko Arantzazu egoitzan sartu zuten. Ondorio handiak geratu zitzaizkion eta, hori dela eta, ezin izan zuen ohiko lanekin jarraitu. Eusko Jaurlaritzak omenaldi-ekitaldia antolatu zuen, 2001/11/20an, Arkauten.

Bizitzeko eskubidearen **urraketak**

2. Segurtasun-indarrek bizitzeko eskubidearen aurka egindako urraketak

1

Víctor Manuel Pérez Elexpe

Data: 1975/01/20.

Adina: 23 urte.

Non jaioa: Portugaleteko Errepelega auzoa (Bizkaia).

Bizilekua: Portugalete (Bizkaia).

LANBIDEA, KARGUA, BESTELAKOAK: Laborategiko laguntzailea, *Explosivos Río Tinto* enpresan, Asuan, PCE(i)-ko kide, gerora Partido de los Trabajadores de España (PTE) izan zena.

Egiletza: Guardia Zibilaren kabo bat, kaleko jantzita, gabardina batekin, udaltzain batekin zegoena.

Lekua: Bere etxetik hurbil Portugaleten, Sestaorekin mugan, PCE(i)-ren panfletoak banatu ondoren, Potasas de Navarraren meatzarien greba bultzatzeko.

Prozedura: Su-arma bidezko bi tiro, bizkarretik.

Datu gehiago: Familiak kereila bat jarri zuen, 1977an, eta artxibatu egin zen. Memoria Historikoaren Legeak Víctor Pérez frankismoaren biktima gisa aitortu zuen 2007an. Familiak, aldi berean, epaiketetan gizateriaren aurkako krimeneko biktima gisa aitortzeko eskatu zuen eta kereila bat aurkeztu zuen tiroketen egilearen aurka. 2013ko maiatzean, Konstituzio Auzitegiak eta, geroago, Estrasburgoko Giza Eskubideen aldeko Auzitegiak babes-errekurtsioa ezetsi zuten. 2015ean, familiak Argentinako Justiziara jo zuen, Victor hil zuen guardia zibilaren kontrako kereila jar zezan.

2

Felipe Baz González

Data: 1979/01/08.

Adina: 19 urte.

Bizilekua: Portugalete (Bizkaia).

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Asuako Succión enpresako mekanikoa (Bizkaia).

Egiletza: Guardia Zibila

Lekua: Guardia Zibilaren Land Rover baten barruan; hara eraman zuten Galdamesetik Gueñerako errepidean gelditu zutenean, lagunekin zegoela, desagertutako ibilgailu bati buruz galdetzeko.

Prozedura: Su-arma bidezko tiroak, gertutik.

Datu gehiago: Land Rover-ean zeuden lagunek diotenaren arabera, Sopusertako kuarterako bidean, biktimak belarriak estali zituen, guardia zibiletako baten irainak ez entzuteko, eta horrek agentearengan, antza denez, haserrea piztu zuen, eta bi tiro eman zizkion, bularrean eta buruan. Eusko Jaurlaritzako Giza Eskubideen Zuzendaritzaren *Asmo politikoko indarkeriaren ondoriozko giza eskubideen urraketan biktimak* txostenean jasota dago kasu hori (2008ko ekaina).

Erabilitako iturri eta zerrendak

- ABC: *ABC Especiales, Todas las víctimas del terror*, www.abc.es/especiales/eta/victimas
- Alonso, Rogelio, Florencio Domínguez y Marcos García Rey, *Vidas rotas. Historia de los hombres, mujeres y niños víctimas de ETA*, Espasa, Madril, 2010.
- Arartekoa: *Euskadin terrorismoaren biktimei erakundeek emandako arreta*, Eusko Legebiltzarrari egindako txosten berezia, 2009ko ekaina.
- Argituz (Giza Eskubideen Aldeko Elkarte), www.argituz.org
- Arovite, Valentin de Foronda Gizarte Historiarako Institutua (UPV-EHU). www.arovite.com/bases-de-datos/
- AVT (Terrorismoaren Biktimen Elkarte). www.avt.org
- Barne Ministerioa. www.interior.gob.es/
- Calleja, Jose Maria; Sanchez-Cuenca, Ignacio: *La derrota de ETA. De la primera a la última víctima*, Adhara, Madril, 2006.
- Covite (Euskal Herriko Terrorismoaren Biktimen Elkarte). www.covite.org
- Egin: *Anuarios 1977-1982 eta Anuarios 1982-1997*.
- El Correo. <http://especiales.elcorreo.com/2006/eta/index.html>
- El País: *Las Víctimas*. www.elpais.com/especial/eta/victimas.html
- Euskal Memoria Fundazioa: *Datu-basea*. www.euskalmemoria.com
- Eusko Jaurlaritz. www.lehendakaritza.ejgv.euskadi.net/r48-subpaz/es/
- Fernando Buesa Blanco Fundazioa (dokumenta- zio- eta ikerketa-zentroa). www.fundacionfernandobuesa.com
- Fonseca, Carlos (koord.). 1960. eta 2014. *urteen artean hildakoak eragindako erakunde terroristen atentatuen auzibideari buruzko txostena. Euskal kasua*. Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusiaren enkarguz egina. Eusko Jaurlaritz. 2014ko abendua.
- Giza Eskubideen Zuzendaritza: *Motibazio politikoko indarkeria-egoeran gertatutako giza eskubideen urraketan eta sufrimendu bidegabean biktimei buruzko txostena*, Gasteiz, Eusko Jaurlaritz, 2008. www.lehendakaritza.ejgv.euskadi.net/r48-subpaz/es
- Juan March Fundazioa. Espainiako trantsizioari buruzko Linz artxiboa. CEACS. www.march.es/ceacs/biblioteca/proyectos/Linz/

- Lazkaoko Beneditarren Fundazioaren Dokumentaziounea. www.lbfundazioa.org
- Libertad Digital: *In Memoriam: No olvidar lo inolvidable*. www.blogs.libertaddigital.com/in-memoriam/
- Marrodan, Javier; Araluce, Gonzalo; Garcia de Leaniz, Rocio; Jimenez, Maria: *Relatos de plomo. Historia del terrorismo en Navarra 1960-86*, Iruñea, Nafarroako Gobernua, 2013.
- Nuñez, Luis (koord.): *Euskal Herria y la Libertad* (8 lib.), Tafalla, Txalaparta, 1993.
- Pulgar Gutierrez, Belen: *Víctimas del Terrorismo: 1968-2004*, Madril, Dykinson, 2004.
- Terrorismoaren Biktimen Fundazioa. www.fundacionvt.org
- Terrorismoaren Biktimen Fundazioa: *Asesinatos de ETA en Álava*. www.alava.net
- Terrorismoaren Biktimei Laguntzeko Zuzendaritza: *Kontrolatu gabeko taldeen, eskuin muturreko taldeen eta GALen terrorismoak eragindako biktimei buruzko txostena*, Gasteiz, Eusko Jaurlaritza, 2008. www.interior.ejgv.euskadi.net/r42440/es/contenidos/informacion/informacion_documentos_interes/es_document/adjuntos/informe%20final.pdf
- Vasco Press Agentzia: "Crónica de documentación y actualidad", 1.176. alea, 2004ko abuztua.
- Zenbait egunkari: *ABC, Berria, Deia, Diario de Noticias, Egin, El Correo, El Diario Vasco, El Mundo, El País, Euskaldunon Egunkaria, Gara, Hitz, La Razón, La Vanguardia, Noticias de Álava, Noticias de Gipuzkoa*.